

Praktyczny biuletyn dla sędziów

Marek Lewandowski

SĘDZIA SĄDU OKRĘGOWEGO W TORUNIU

Kilka uwag na tle stosowania w praktyce sądowej art. 434 k.p.c.

Zgodnie z art. 434 k.p.c. sąd może zarządzić przeprowadzenie przez wyznaczoną osobę wywiadu środowiskowego w celu ustalenia warunków, w których żyją i wychowują się dzieci stron. Przywołany *in extenso* przepis wywołuje w doktrynie i orzecznictwie wiele wątpliwości. Kontrowersje dotyczą już samego charakteru prawnego wywiadu środowiskowego. Według niektórych przedstawicieli doktryny wywiadu środowiskowego nie można zaliczyć do środków dowodowych. Z kolei inni autorzy przyjmują, że wywiad środowiskowy powinien być kwalifikowany jako środek dowodowy¹. W Kodeksie postępowania cywilnego nie zawarto bowiem zamkniętego katalogu środków dowodowych, dlatego dopuszczalne jest skorzystanie z każdego źródła informacji o faktach istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, jeśli tylko nie jest to sprzeczne z przepisami. Z tych powodów wywiad środowiskowy zaliczany jest przez tę grupę autorów do innych środków dowodowych, o których stanowi art. 309 k.p.c. Jako inny środek dowodowy wywiad środowiskowy jest – zdaniem P. Feligi – dokumentem², który swoim charakterem prawnym zbliżony jest do dowodu z dokumentu prywatnego³. W ocenie tego autora moc dowodowa wywiadu środowiskowego jest taka sama jak dowodu z dokumentu

prywatnego. Wywiad środowiskowy stanowi „dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie odnośnie do warunków, w których żyją i wychowują się dzieci stron. Tym samym wywiad środowiskowy jest jednym ze środków dowodowych w postępowaniu dowodowym, lecz nie wyczerpuje postępowania dowodowego w zakresie ustalenia warunków, w których żyją i wychowują się dzieci stron. Fakty stwierdzone w wywiadzie środowiskowym mogą zostać udowodnione innymi środkami dowodowymi, zaś osoba wyznaczona przez sąd, która sporządziła wywiad środowiskowy, może zostać przesłuchana w charakterze świadka. Zakres okoliczności, na które może zeznawać taka osoba, ograniczony jest jednak celem, w jakim został sporządzony wywiad środowiskowy⁴”.

Użycie sformułowania „sąd może zarządzić przeprowadzenie wywiadu środowiskowego” oznacza, że ustawodawca nie nakłada na organ procesowy obowiązku przeprowadzenia tego wywiadu w każdej sprawie małżeńskiej⁵. Jak wynika z literalnej wykładni komentowanego przepisu celem wywiadu środowiskowego może być wyłącznie ustalenie warunków, w których żyją i wychowują się dzieci stron. Przedmiotem wywiadu nie mogą być natomiast inne kwestie niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy. Przyjęty przez ustawodawcę wąski zakres ustaleń, dokonywanych w ramach wywiadu środowiskowego, nie wydaje się uzasadniony.

Cały artykuł możesz przeczytać [tutaj](#)

¹ Za wielu K. Knoppek [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, t. II, cz. 2, T. Wiśniewski (red.), Warszawa 2016, s. 535.

² P. Feliga [w:] *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji. Postępowanie. Od-rębne w szczególnych kategoriach spraw*, t. II cz. 3, S. Cieślak (red.), Warszawa 2023, s. 400. Jak się wydaje, przywołany autor utożsamia wywiad środowiskowy ze sprawozdaniem z tego wywiadu. Wypada jednak zauważyć, że w myśl § 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 989) po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego kurator sądowy sporządza sprawozdanie z wywiadu. Dopiero to sprawozdanie przybiera formę pisemną i podlega ocenie sądu, który zarządził przeprowadzenie wywiadu środowiskowego. Przeprowadzenie wywiadu środowiskowego polega zatem w istocie na dwóch odrębnych czynnościach: 1) przeprowadzeniu wywiadu *sensu stricte*, polegającego na rozmowie z jedną lub kilkoma osobami albo podjęciu innych czynności o charakterze faktycznym; 2) sporządzeniu pisemnego sprawozdania z podjętych czynności wymienionych w punkcie 1.

³ Stanowisko, że także sprawozdanie z wywiadu środowiskowego sporządzone przez kuratora sądowego, działającego na zlecenie sądu, ma charakter wyłącznie dokumentu prywatnego może, jak się wydaje, budzić wątpliwości.

⁴ P. Feliga, *op. cit.*, s. 400.

⁵ Zob. bliżej K. Ziemiański, *Wywiad środowiskowy w postępowaniu odrębnym w sprawach małżeńskich* [w:] *Wokół problematyki małżeństwa w aspekcie materialnym i procesowym*, J.M. Łukasiewicz, A.M. Arkuszewska, A. Kościółek (red.), Toruń 2017, s. 420 i n.

dr Grzegorz Kamieński

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH ANGELUSA SILESIIUSA
W WAŁBRZYCHU, RADCA PRAWNY

Powaga rzeczy osądzonej postanowień merytorycznych w postępowaniu nieprocesowym

Pojęcie powagi rzeczy osądzonej

Pojęcie powagi rzeczy osądzonej stanowi przedmiot dysputy w doktrynie postępowania cywilnego. Nie wchodząc zbytnio w szczegóły tego zagadnienia warto przytoczyć niezwykle trafny pogląd na *res iudicata* wypowiedziany przez Ż. Stalew. W ocenie tego autora powaga rzeczy osądzonej jest najbardziej charakterystycznym i ważnym skutkiem prawnym aktu sądowego, a więc ukoronowaniem procesu cywilnego¹. W jego ocenie: „Ten nowy i harmonijny stan stosunków stron jest stanem pokoju prawnego. Stworzenie w stosunkach między stronami stanu pokoju prawnego zamiast istniejącego przed procesem stanu sporu prawnego, oto bezpośredni cel postępowania spornego, jego bezpośrednie przeznaczenie prawne i społeczne. Cel ten osiąga się za pomocą powagi rzeczy osądzonej. Przecież chory idzie do szpitala po to, aby wyjść z niego zdrowym, a nie po to, aby stwierdzono, że jest wyleczony, jeżeli zechce dać się zbadać powtórnie, ani też po to, aby już nie mógł być przyjęty do szpitala, ponieważ jest zdrow. Tak samo i prawo sporne wchodzi do procesu, aby wrócić stamtąd do życia w stosunkach materialnoprawnych jako bezsporne i wskutek tego nadające się do wykonywania swej funkcji społecznej. Nie wchodzi ono do procesu tylko po to, aby zostać uznane za bezsporne przy następnym procesie, ani też tylko po to, aby być przeszkodą do ponownego procesu co do bezspornego prawa. Uważając za cel powagi rzeczy osądzonej jedynie uniemożliwienie wydawania sprzecznych orzeczeń i uznając za jej adresata jedynie sąd w hipotezie ponownego procesu, teorie procesualne izolują proces od prawa materialnego, zamykają go w sobie, robią z niego cel sam dla siebie. Zamiast być formą życia prawa materialnego, proces staje się z punktu widzenia teorii procesualnych formą dla samego siebie”². Ż. Stalew uważał

res iudicata za środek ochrony prawnej albo jako sankcję, w każdej sprawie cywilnej; wynik sprawy wpływa jedynie na ustalenie wobec której ze stron powaga rzeczy osądzonej działa jako ochrona prawna, a wobec której – jako sankcja³.

Powaga rzeczy osądzonej jest to więc – najogólniej mówiąc – stan prawny stworzony przez prawomocne orzeczenie sądowe, który powoduje, że niedopuszczalne jest ponowne prowadzenie procesu co do tego samego roszczenia (*ne bis in idem*)⁴.

Orzeczenia w postępowaniu nieprocesowym

Orzeczenia stanowią czynności procesowe sądu, przy czym w trybie nieprocesowym możemy wyróżnić orzeczenia merytoryczne, rozstrzygające sprawę co do istoty, jak również orzeczenia formalne⁵.

Stosownie do przepisu art. 516 k.p.c.⁶, orzeczenia sądu w postępowaniu nieprocesowym zapadają w formie postanowień, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. W związku z tym zgodnie przyjmuje się, że w tym trybie postępowania postanowieniami sąd rozstrzyga sprawy merytorycznie, jak i – podobnie jak w postępowaniu procesowym – kwestie formalne. Poza postanowieniami w trybie postępowania nieprocesowego są wydawane orzeczenia w postaci wpisów (art. 626(8) k.p.c.) oraz uchwał.

W piśmiennictwie wskazuje się, że „Znaczenie orzeczeń merytorycznych, które odpowiadają wyrokom wydawanym w trybie procesowym, jest najistotniejsze. Postępowanie cywilne bowiem, w tym postępowanie nieprocesowe, nie jest celem samym w sobie. Jest ono prowadzone w konkretnym celu, którym jest zapewnienie ochrony prawnej podmiotom o to się zwracającym lub bliżej nieoznaczonym. Cel ten, co do zasady, jest realizowany przez wydanie orzeczenia. W ten sposób dochodzi do powstania normy indywidualno-konkretniej. Drugim, wyjątkowym sposobem zakończenia postępowania jest zachowanie sądu nieprzybierające formy orzeczenia”⁷.

Cały artykuł możesz
przeczytać [tutaj](#)

¹ Ż. Stalew, *Istota powagi rzeczy osądzonej w procesie cywilnym*, RPEiS 1960, nr 4, s. 91.

² *Ibidem*, s. 96.

³ *Ibidem*, s. 106.

⁴ P. Cioch, *Odpowiedzialność Skarbu Państwa z tytułu niesłusznego skazania*, Warszawa 2007, rozdz. 3, podrozdz. 2.2.

⁵ K. Gajda-Roszczyńska [w:] P. Ryłski, M. Walasik, *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. IV, cz. II. *Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, Warszawa 2023, Nb 315.

⁶ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568; dalej: k.p.c.).

⁷ K. Markiewicz [w:] T. Ereciński, K. Lubiński, *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. IV, cz. I. *Postępowanie nieprocesowe*, vol. 2, Warszawa 2021, rozdz. 14, Nb 2.

Barbara Trokowska-Stempnik

SĘDZIA SĄDU REJONOWEGO W TORUNIU,
III WYDZIAŁ RODZINNY I NIELETNICH

Dokumentowanie czynności wysłuchania małoletnich

Projekt z dnia 7 lutego 2023 roku Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu przygotowania i przeprowadzenia wysłuchania dziecka oraz warunków, jakim mają odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich wysłuchań¹, w treści § 10 przewidywał, że z wysłuchania czynności sędziego sporządza notatkę, którą przechowuje się w zaklejonej kopercie w aktach sprawy. Można domniemywać, że celem takiego uregulowania było zapewnienie dziecku komfortu przy wykonywaniu tej czynności, tzn. umożliwienie mu wypowiadania się spontanicznie, bez konieczności uwzględnienia tego, jak jego wypowiedzi mogą zostać odebrane przez rodziców. Niestety, projektodawca nie uzasadnił w ogóle tej regulacji. W ostatecznym kształcie Rozporządzenia, które weszło w życie w dniu 15 lutego 2024 roku, przepis ten został pominięty. Oznacza to zatem, że do dokumentowania czynności wysłuchania małoletnich ma zastosowanie art. 216(2) § 3 zd. 1 k.p.c., który stanowi, że z przebiegu wysłuchania dziecka sporządza się notatkę urzędową. Problematyka tego zagadnienia jest zdaniem autorki niniejszego artykułu istotna, ponieważ sposób dokumentowania tej czynności przez sędziów jest różny, nie tylko w skali kraju, ale także w poszczególnych okręgach sądowych.

Projektowany przepis Rozporządzenia, przewidujący przechowywanie notatki z wysłuchania dziecka w zaklejonej kopercie, był komentowany w opiniach Stowarzyszenia Absolwentów i Aplikantów KSSiP VOTUM oraz Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych w Polsce. Z opinii pierwszego Stowarzyszenia wynikało, że, co do zasady, notatki urzędowe z czynności wysłuchania małoletnich powinny być jawne dla stron, a ich utajnienie można byłoby ograniczyć wyłącznie do tych przypadków, w których zawierają one cytowane lub parafrazowane wypowiedzi dzieci, a ponadto wysłuchiwanie oświadcza, że nie chcą, aby rodzice zapoznawali się z treścią ich słów². Z kolei z opinii Stowarzyszenia Sędziów Ro-

dzinnych w Polsce wynikało, że projektodawca nie napisał, czy wobec takich uregulowań notatka miałaby być tajna dla stron. Jeśli tak, to jest to sprzeczne z przepisami procedury cywilnej. Natomiast, jeżeli jednak ustawodawca planował wprowadzenie tego rozwiązania, to należało doprecyzować, kto miałby prawo do otwarcia koperty, zapoznania się z treścią notatki i wyrażenia zgody na wykonanie tych czynności. W opinii tej podkreślono ponadto, że projekt Rozporządzenia nie wskazywał, co miałyby zawierać notatka, a czego nie zawierać; nie wyjaśniono także, czy w sytuacji, gdy dziecko oświadcza, że nie chce, aby rodzice zapoznawali się z jakąś częścią jego twierdzeń, to czy informacje te powinny być w notatce pominięte. Konkludując, sędziowie zrzeszeni w Stowarzyszeniu Sędziów Rodzinnych w Polsce podnieśli, że brak uregulowań odnoszących się do wskazanych zagadnień nadal będzie powodował rozbieżne praktyki w skali kraju, a co za tym idzie, zastrzeżenia rodziców i pełnomocników³. Niestety, ustawodawca nie ustosunkował się do wątpliwości zgłaszanych przez oba Stowarzyszenia.

Przepisy procedury cywilnej nie regulują tego, co ma być wskazane w notatce urzędowej z wysłuchania małoletniego. M. Cieśliński postuluje, aby notatka ta była szczegółowa, z uwagi na konieczność zapewnienia kontroli apelacyjnej oraz prawa uczestników do zapoznania się z informacjami przekazanymi przez dziecko⁴. Stanowisko to pozostaje jednak w sprzeczności z postulatami środowiska psychologicznego. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę przygotowała poradnik zawierający wskazówki dotyczące optymalnej organizacji wysłuchania dziecka⁵. Zawiera on także informacje odnoszące się do dokumentowania tej czynności. W treści poradnika wskazano, że notatka z wysłuchania dziecka powinna zawierać: datę i godzinę przeprowadzenia czynności, warunki wysłuchania, wnioski z rozmowy, które nie odnoszą się do szczegółów wypowiedzi dziecka, mogących uwikłać je w konflikt stron/uczestników postępowania. Natomiast po zakończeniu czynności wysłuchania wnioski z rozmowy należy przekazać stronom/uczestnikom na posiedzeniu sądu.

Należy pamiętać, że zgodnie z art. 9 § 1 k.p.c. rozpoznawanie spraw odbywa się jawnie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Strony i uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy i otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z tych akt. W przepisie tym nie zawarto żadnych wyłączeń – np. w zakresie notatki urzędowej z wysłuchania małoletnich.

Cały artykuł możesz przeczytać [tutaj](#)

¹ Dalej: Rozporządzenie

² Zob. <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//517/12382106/13038346/13038349/dokument657931.pdf>

³ Zob. <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//517/12382106/13038346/13038349/dokument672837.pdf>

⁴ Zob. M. Cieśliński, *Komentarz do art. 216 (2) k.p.c.* [w:] *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego*, P. Rylski (red. nacz.), część III, A. Olaś (red. części), Warszawa 2024, wyd. 3, Legalis.

⁵ Zob. <https://edukacja.fdds.pl/course/view.php?id=390>

Marcin Uliasz

DOKTOR HAB., PROF. URAD
SĘDZIA SĄDU OKRĘGOWEGO W LUBLINIE

Czy likwidator funduszu alimentacyjnego lub organ właściwy wierzyciela dochodzący należności funduszu alimentacyjnego są w toku postępowania egzekucyjnego, do którego się przyłączyli, zwolnieni od kosztów tego postępowania?

Do 30 kwietnia 2004 r. funkcjonował tzw. stary fundusz alimentacyjny. W dniu 1 maja 2004 r. weszła w życie ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. nr 228, poz. 2225), w której przewidziano, że fundusz alimentacyjny przechodzi w stan likwidacji. W tym dniu aktywa i pasywa funduszu stały się aktywami i pasywami Skarbu Państwa (art. 63 ust. 2 cytowanej ustawy), a likwidatorem funduszu został Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W art. 64 ust. 2 tej ustawy wskazano, że likwidator prowadzi bieżące sprawy, ściąga wierzytelności i wykonuje zobowiązania likwidowanego funduszu oraz reprezentuje w tych sprawach Skarb Państwa. W rezultacie to Skarb Państwa jest stroną w postępowaniu egzekucyjnym zmierzającym do ściągnięcia należności od dłużnika alimentacyjnego

z tytułu świadczeń wypłaconych przez ten fundusz. Likwidator jedynie reprezentuje Skarb Państwa. Skarb Państwa jest zwolniony od opłat sądowych, ale nie korzysta ze zwolnienia od wydatków (art. 94 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 959)). Zwolnienie od kosztów sądowych rozciąga się na koszty egzekucyjne (art. 771 k.p.c.). Skarb Państwa reprezentowany przez likwidatora funduszu ponosi zatem wydatki w postępowaniu egzekucyjnym, ale nie ponosi opłat egzekucyjnych. Należy dodać, że problem ten dotyczy spraw wszczętych przed wejściem w życie ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2024 r., poz. 377 z późn. zm.) i przepisy tej ustawy, co do zasady, nie znajdują zastosowania w tych sprawach. Wyjątkiem są przepisy art. 29 i 30 ustawy o kosztach komorniczych, przy czym opłaty w nich przewidziane nie mogą być pobierane od Skarbu Państwa (art. 45 ust. 2 ustawy o kosztach komorniczych).

Przechodząc do zwolnienia organu właściwego wierzyciela, należy wskazać art. 27 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2023 r., poz. 1993), który przewiduje, że należności przypadające od dłużnika alimentacyjnego z tytułu świadczeń wypłaconych z funduszu alimentacyjnego podlegają ściągnięciu wraz z odsetkami w drodze egzekucji sądowej na podstawie przepisów o egzekucji świadczeń alimentacyjnych, z uwzględnieniem przepisów niniejszej ustawy.

Więcej pytań i odpowiedzi
możesz zobaczyć [tutaj](#)

**Egzekucja
z nieruchomości
oraz postępowanie
o podział uzyskanej
w jej toku sumy**

Maciej Klonowski

CURRENDA

Egzekucja z nieruchomości oraz postępowanie o podział uzyskanej w jej toku sumy

Autor: Maciej Klonowski
Liczba stron: 594

Prawo własności nieruchomości stanowi jeden z najważniejszych elementów majątku danego podmiotu. Wzbudza ono zainteresowanie wierzycieli, stając się przedmiotem zabezpieczenia ich należności. Autor wnikliwie zbadał przebieg tego sposobu egzekucji oraz przeprowadził dogłębną analizę należności podlegających zaspokojeniu w planie podziału. Monografia umożliwia pozyskanie wiedzy z zakresu egzekucji z nieruchomości na każdym jej etapie, co stwarza sposobność do rozwiązania problemów, które pojawiają się przy jej prowadzeniu zarówno w sferze rozważań teoretycznych, jak również podczas praktycznego zastosowania przepisów tej części Kodeksu postępowania cywilnego.

sklep.currenda.pl